

Наталія Коломийчук

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Катерина Четвертак

студентка гр. ФПФМ-21,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Місцеві бюджети, як фінансові плани окремих територій, відображають сукупність витрат і джерел їхнього покриття та відіграють важливу роль у діяльності регіону і держави. Вони визначають її можливості та пріоритети розвитку, форми закріплених за нею функцій. Це ефективний регулятор економічних і соціальних процесів, що відображає обсяги необхідних територіальній громаді фінансових ресурсів, визначає конкретні напрями використання коштів, спрямовує фінансову діяльність органів місцевого самоврядування.

Проблема ефективного використання бюджетних коштів у стимулюванні соціальних процесів, раціонального розподілу цих видатків між окремими ланками у складі бюджетної системи завжди є предметом особливої уваги зі сторони суспільства, адже саме за рахунок видаткової частини бюджету держава забезпечує «...розвиток пріоритетних галузей економіки, соціально-культурної сфери, підтримує належний рівень соціального захисту населення, обороноздатності країни та діяльність органів державної влади, державного управління, місцевого самоврядування» [5, с. 94].

Першочерговим завданням сьогодні є пошук способів досягнення ефективності у використанні коштів місцевих бюджетів за рахунок сучасних методів оцінювання та запровадження індикаторів результативності.

У вітчизняній та зарубіжній фаховій економічній літературі загальноприйнятими є підходи до визначення змісту бюджетних видатків за їх економічним призначенням, «...зумовленим суспільним способом виробництва, природою та функціями держави, вони відіграють вирішальну роль у задоволенні потреб соціально-економічного розвитку країни» [4, с. 57].

І. Сидор поняття державні і муніципальні видатки розглядає як «...конкретні суми витрат держави і муніципальних утворень, що здійснюються ними з метою виконання своїх функцій і завдань» [10, с. 87]. Ці видатки мають публічний характер. Одночасно дана категорія є складовою фінансової діяльності держави і муніципальних утворень, а саме діяльності щодо використання грошових ресурсів, які перебувають у їх власності і розпорядженні та у взаємозв'язку з утворенням грошових фондів, їх розподілом і фінансовим контролем.

В. Письменний визначає видатки бюджетів як «...публічні безперервні витрати держави чи муніципальних утворень у вигляді суворо опосередкованих нормами права економічних відносин щодо розподілу та використання

централізованих фондів грошових коштів з метою забезпечення завдань і функцій держави» [9, с. 126].

М. Артус та Н. Хижа відмічають, що бюджетні видатки «...спрямовуються на задоволення найважливіших потреб суспільства у розвитку економіки і соціальної сфери... та характеризують рівень забезпечення потреб діяльності держави» [1, с. 85].

Окремими вченими сутність видатків бюджету розглядається через «...законодавчо визначені норми і напрямки використання бюджетних коштів, обумовлені конституційними функціями держави, рівнем розвитку країни» [6, с. 11]. Зокрема, Ю. Пасічник акцентує увагу на тому, що «...видатки місцевих бюджетів відображають ті ж соціально-економічні відносини, що й видатки державного бюджету, але на місцевому рівні з урахуванням регіональних особливостей та базуються на тих самих законодавчих актах, що й доходи місцевих бюджетів» [8, с. 384].

О. Василик тлумачить термін «видатки місцевих бюджетів» як такі, що «...безпосередньо пов'язані з інтересами широких верств населення й суттєво впливають на загальні соціальні процеси в державі й насамперед на рівень добробуту населення, освіченості, забезпеченості медичними послугами, а також послугами в галузі культури, спорту, соціальної захищеності на випадок непередбачуваних обставин» [3, с. 179].

У Бюджетному кодексі визначено, що «...видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування» [2]. Причому поняття видатки бюджету подається з використанням терміну «витрати», а витрати за допомогою видатків. Зокрема, Кодексом визначено, що «витрати бюджету – це видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів» [2].

О. Солдатенко, розглядаючи видатки як «...фінансово-правову категорію, дає визначення видаткам державного і місцевих бюджетів часто замінюючи, ототожнюючи їх з державними і муніципальними видатками, що є абсолютно різними поняттями» [11, с. 31-33]. Так, державні і муніципальні видатки – це поняття значно ширші за видатки державного і місцевих бюджетів. Адже до складу державних видатків входять кошти державного бюджету, підприємств державної власності, інших фондів грошових коштів. Так само і до складу муніципальних видатків відносять видатки місцевих бюджетів, а також видатки комунальних підприємств та інше.

Як зазначено В. Дем'янишиним, «бюджетні видатки мають певний економічний зміст, зумовлений суспільним способом виробництва, природою та функціями держави і органів місцевого самоврядування, вони відіграють

вирішальну роль у задоволенні потреб соціально-економічного розвитку країни» [5, с. 99-100].

Розглядаючи сутність видатків та їхню роль у розподільчих процесах, нам імпонує визначення, запропоноване О. Кириленко: «Видатки бюджету уособлюють економічні відносини, які виникають у зв'язку з розподілом централізованого фонду грошових коштів держави і його використанням за цільовим призначенням» [7, с. 46].

Відтак, бюджетні видатки – це кінцевий етап перерозподільчих процесів, який є пов'язаним з розподільчими процесами і використанням коштів централізованого фонду держави відповідно до виконання нею своїх функцій.

А. Загородній, Г. Вознюк, Т. Смовженко, розглядають видатки бюджету як «...економічні стосунки, що виникають в результаті розподілу фонду грошових коштів держави та його використання за галузевим, територіальним чи цільовим призначенням» [6, с. 88].

Таким чином, аналіз поглядів вітчизняних науковців на зміст видатків бюджету дозволив обґрунтувати це визначення з позиції його економічного змісту як сукупності економічних відносин, які пов'язані з процесами розподілу і використання коштів централізованого фонду держави, які перебувають в розпорядженні органів державної влади і управління, органів місцевого самоврядування.

Практичні аспекти функціонування бюджетів різних рівнів дозволяють акцентувати увагу на значній кількості видів видатків бюджетів, які можна об'єднати спільними критеріями та відмежувати за протилежними ознаками. Науковці визначають різні характеристики та підходи таких ознак видатків бюджету. Зокрема, вітчизняні економісти О. Василик, О. Романенко, С. Юрій розглядають якісну сторону видатків, які характеризують їх економічну природу і суспільне призначення, а кількісна сторона – визначає їх обсяг.

Список використаних джерел:

1. Артус М. М. Бюджетна система України: Навч. посіб. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. 220 с.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI: URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Василик О. Д. Бюджетна система України: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 544 с. С. 179.
4. Горин В. П. Бюджетне фінансування освіти в світлі критеріїв соціальної безпеки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2010. № 15. С. 248-255.
5. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація та практична реалізація бюджетної доктрини України: Монографія: Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 496 с.
6. Загородній А. П., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. 2-ге вид., випр. та доп. Львів: Видавництво «Центр Європи», 1997. 576 с.
7. Кириленко О.П. Місцеві фінанси: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2004. 192 с. С. 50.

8. Письменний В. В. Бюджетне кредитування економіки в умовах ринкових перетворень. *Світ фінансів*. 2011. № 2. С. 151-158.
9. Письменний В. В. Місцеві бюджети у фінансуванні соціально-культурного розвитку регіонів. *Наука молода*. 2010. № 14. С. 123-128.
10. Сидор І. П. Моніторинг планування видатків місцевих бюджетів: ключові аспекти удосконалення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. № 21. С. 85-89.
11. Солдатенко О. В. Видатки як фінансово-правова категорія. *Фінансове право*. 2009. № 4. С. 31-35.